

Position paper Rondetafelgesprek (alternatieven voor) Dierproeven

Dr. Franck Meijboom
Universiteit Utrecht, faculteit Diergeneeskunde & faculteit Geesteswetenschappen
Hoofd Centre for Sustainable Animal Stewardship

Thema 3: Wat zijn de belangrijkste knelpunten bij de transitie naar proefdiervrij onderzoek?

Schuivende waarden

Het streven naar proefdiervrije innovatie is niet enkel een technische uitdaging, maar is gedreven door maatschappelijke waarden. Mede omdat we dieren in onze samenleving belangrijker zijn gaan vinden en meer laten meetellen in afwegingen op terreinen van gezondheid en wetenschap (cf. Schukken et al. 2019; RDA 2023) ontstaat de noodzaak om te komen tot dierproefvrije alternatieven.

De constatering dat de waardering van dieren wijzigt, betekent echter niet dat we andere waarden, zoals gezondheid, veiligheid of wetenschappelijke kennis minder belangrijk vinden. In praktijk leidt dit tot nieuwe uitdagingen, waarbij deze waarden met elkaar kunnen botsen bij het ontwikkelen en implementeren van dierproefvrije innovaties. Knelpunt hierbij is dat in het beleid, maar ook onder professionals die werken aan alternatieven er nog weinig aandacht is om te komen tot een systematische afweging van waarden en tot een visie op hoe om te gaan met dergelijke conflicten.

Daarnaast speelt als knelpunt voor wet- en regelgeving dat bestaande wettelijke kaders – zeker internationaal – nog sterker de nadruk leggen op waarden zoals veiligheid en humane gezondheid en minder ruimte biedt om de positie van dieren mee te wegen. Het loopt daarmee achter op bestaande maatschappelijke trends. Hierdoor worden innovaties, die mede geïnspireerd zijn door de erkenning van de morele positie van dieren, beoordeeld vanuit een kader dat minder of geen waarde hecht aan die positie van dieren. Dat staat implementatie en juridische acceptatie van proefdiervrije innovaties in de weg.

Meer integratie en samenwerking

Innovatie vraagt om creatieve en gedreven mensen en vooruitstrevende technieken, zoals de mogelijkheid om met behulp van stamcellen mini-leverorgaantjes te printen. Tegelijk kunnen dergelijke innovaties eenvoudig blijven steken op het niveau van ontwikkeling als er niet vanaf de start interdisciplinair wordt samengewerkt. Juist door, bijvoorbeeld geneeskunde en diergeneeskunde met elkaar te verbinden en te koppelen aan sociale en geesteswetenschappen is het mogelijk breder naar proefdiervrije methoden te kijken en mogelijke knelpunten of kansen vroegtijdig te identificeren (Andreoli et al. 2023). Dat is niet uniek voor proefdiervrije innovatie, maar door de complexe keten van R&D, validatie, toetsing, erkenning in wet- en regelgeving en implementatie is samenwerking tussen disciplines, maar ook ketenpartners buiten de academie, inclusief NGO's en burgers van groot belang. Public engagement is daarbij niet alleen belangrijk om draagvlak te creëren, maar om het perspectief van burgers en/ of eindgebruikers mee te nemen in innovatie.

Beleid kan deze samenwerking stimuleren (a) via onderzoeksfinanciering zowel nationaal als op Europees niveau en (b) door betrokken te zijn bij onderzoek als ketenpartner en mee te denken of en hoe proefdiervrije innovaties beter kunnen passen in bestaande wet- en regelgeving of stappen te nemen om die kaders te laten mee evolueren met de innovaties.

Starten bij de complexiteit van de patiënt

Een deel van de knelpunten bij de vertaling van dierproeven en de implementatie van dierproefvrije innovaties zit in de vertaling naar de humane situatie. Het is belangrijk om te erkennen dat een proefdier of een in vitro model niet hetzelfde is als een patiënt. Dat mag lijken een open deur, maar (diervrije) onderzoeksmodellen moeten vaak balanceren tussen klinische heterogeniteit als gevolg van de complexiteit van de individuele patiënten en de noodzaak om te testen met gestandaardiseerde dieren of modellen onder gestandaardiseerde voorwaarden. Om met deze zogenaamde "standaardisatie-translatie paradox" om te gaan (Ritskes-Hoitinga et al 2020) is het essentieel om ook bij proefdiervrije onderzoeksmodellen zoveel mogelijk te starten bij de complexiteit van de patiënt.

Referenties

- Andreoli, L. Vlasblom, R., Drost, R. Meijboom, F.L.B. Salvatori, D. (2023), Challenging future generations. A qualitative study of students' attitudes towards the transition to animal-free innovations in education and research, *Animals*, 13/3: 394. <https://doi.org/10.3390/ani13030394>.
- RDA (2023), *Rapportage Staat van het Dier 2022*, Den Haag: Raad voor Dierenaangelegenheden, [Rapportage Staat van het Dier 2022 | Publicatie | Raad voor Dierenaangelegenheden \(rda.nl\)](https://www.rda.nl/publicatie/rapportage-staat-van-het-dier-2022)
- Ritskes-Hoitinga, M.; Leenaars, C.; Beumer, W.; Coenen-de Roo, T.; Stafleu, F.; Meijboom, F.L.B. (2020). Improving Translation by Identifying Evidence for More Human-Relevant Preclinical Strategies. *Animals* 2020, 10, 1170.
- Schukken, Y.H., van Trijp, J.C.M., van Alphen, J.J.M. and Hopster, H. (eds.) (2019). *De Staat van het Dier in Nederland*. Den Haag: Raad voor Dierenaangelegenheden.